

SAHİPSİZ EVCİL HAYVANLARIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Senem Demirel Acar

HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu

Özet

Sokak hayvanlarının yaşadığı zorluklar ve sokaklarda yapılan toplama kampanyaları, Türkiye genelinde hayvan hakları savunucuları ile otoriteler arasında büyük bir tartışma konusu olmuş, toplumu ikilem içinde bırakmış ve kutuplaştırmıştır. Bu ikilem hem insana hem de hayvana ilişkin hakların adil ve sürdürülebilir bir şekilde korunması gerekliliğini önümüze koyar. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu yürürlüğe girdiği 2004 yılından bugüne maalesef etkili şekilde uygulanmamıştır. Geçen bu süreçte kısırlaştırma yapması gereken belediyeler görevini yerine getirmemiştir, kaçak ya da yasal yollarla hayvan ticareti devam etmiştir, bakımevlerinden sahiplendirmeler özendirilmemiştir, hayvanını terk edene ceza kesilmemiştir ve tüm bu süreçlerde denetim mekanizması çalışmamıştır. Bu nedenlerle, beklenildiği üzere sokakta yaşayan hayvan popülasyonu tahminlere göre azalma göstermemiştir. Geçmiş yıllarda Hayırsız Ada Katliamı gibi on binlerce köpeğin öldürülmesi defalarca yaşanmış, ölü köpek başına halka para verilmesine rağmen popülasyonda azalma sağlanamamıştır. Ülkemizin coğrafi yapısı, çöpe, gıdaya kolay erişim ormandaki, dağlık alanlardaki köpeklerin hepsinin toplanmasını imkânsız kılmaktadır. Sadece bu nedenle değil kültürel nedenlerle de Avrupa bizim için doğru bir örnek olmamaktadır. Bu makale mevcut durumu tarafsız şekilde ele almak ve uzman görüşleriyle, akılcı yaklaşımla, uygulanabilir çözümler üretebilmek için önemlidir. Türkiye'nin coğrafi ve sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurulmadan, konusunda uzman kişiler ve STK'ların görüşü alınmadan uygulanmaya kalkılacak yaklaşımlar çözüm olmamanın yanı sıra sorunu daha da büyütecektir. Yaşanacak olumsuzluklarda toplumsal infialler meydana gelecek ve konu yine çözümsüzlüğe gidecektir.

Anahtar Kelimeler

Sahipsiz, Hayvan, Köpek, Kısırlaştırma, Çözüm

PROBLEMS OF AWARDED PETS AND SOLUTION SUGGESTIONS

Senem Demirel Acar

HAYTAP Animal Rights Federation

Abstract

The difficulties experienced by stray animals and the collection campaigns carried out on the streets have become a matter of great debate between animal rights advocates and authorities throughout Turkey, leaving the society in a dilemma and polarizing it. This dilemma puts before us the need to protect both human and animal rights in a fair and sustainable way. Unfortunately, the Animal Protection Law No. 5199 has not been implemented effectively since 2004, when it came into force. During this period, municipalities that were supposed to perform sterilization did not fulfill their duties, illegal or legal animal trade continued, adoptions from nursing homes were not encouraged, those who abandoned their animals were not fined, and the control mechanism did not work in all these processes. For these reasons, as expected, the population of animals living on the streets has not decreased according to estimates. In the past years, the killing of tens of thousands of dogs, such as the Hayirsiz Ada Massacre, has occurred many times, and although the public was given money for each dead dog, no decrease in the population was achieved. The geographical structure of our country and easy access to garbage and food make it impossible to collect all the dogs in the forest and mountainous areas. Europe is not a good example for us, not only for this reason but also for cultural reasons. This article is important to address the current situation impartially and to produce applicable solutions with expert opinions and a rational approach. Approaches that will be implemented without taking into account Turkey's geographical and socio-cultural structure and without consulting experts and NGOs will not only not be a solution, but will also exacerbate the problem. In the event of negativities, social outrage will occur and the issue will once again become unresolved.

Keywords

Stray, Animal, Dog, Neuter, Solution

Türkiye’de Hayvan Hakları Mevzuatı ve Mevcut Durum

125 No’lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi Türkiye tarafından 18 Kasım 1999 tarihinde imzalanmış ve 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylanarak iç hukukumuzda girmiştir. Bu sözleşmenin 13. Maddesi uyarınca; “Başboş hayvanların yakalanmaları, muhafaza edilmeleri ve öldürülmeleri konularında bu sözleşmede yer alan prensiplere sadece hastalıkların kontrolüne yönelik Hükümet programları kapsamında kaçınılmaz hallerde istisna getirilebilir.”

- Akabinde 24.06.2004 yılında imzalanarak 01.07.2004 tarihinde resmi gazetede yayınlanıp yürürlüğe giren 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu 6. Maddesi ile;
- “Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.” Düzenlemesi getirilmiştir.

Hayvanları Koruma Kanunu’nda sahipsiz hayvanların rehabilitasyonu ile ilgili olarak: “Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar.” ifadesine yer verilerek bu konudaki ana sorumluluk yerel yönetimlere verilmiş; rehabilitasyon tanımı: “Sahipsiz hayvanların tedavi ve parazit mücadelesinin yapılması, aşılanması, kısırlaştırılması ve dijital kimliklendirme yöntemleriyle işaretlenmesi” olarak yapılarak yerel yönetimlerin bu konudaki yol haritasının ve görev tanımının sınırları çizilmiştir. Son verilere göre Türkiye’deki 1.393 belediyenin yalnızca 237’sinde sokak hayvanlarına yönelik hayvan bakımevi vardır (URL 1, 2024; URL 2, 2024). Ülkemizde köpek popülasyonu ile ilgili ise resmî bir veri bulunmamaktadır. Türk Veteriner Hekimleri Birliği ya da Tarım ve Orman Bakanlığı, bu konuyla ilgili oldukça çelişkili veriler ortaya koymaktadır. Bu çalışmada kullanılan yaygın söylem dikkate alınarak sokakta yaşayan köpek popülasyonunun 2 milyon civarında olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığının yayınlamış olduğu raporda, 2004-2022 yılları arasında yapılan kısırlaştırma sayıları aşağıda yer almaktadır (URL 3, 2024; URL 4, 2024).

Tablo 1

Yıllara Göre Kısırlaştırma Sayısı

Yıllar	Kısırlaştırma Sayısı
2004	4.682
2005	12.204
2006	21.363
2007	39.071
2008	42.560
2009	29.641
2010	55.624
2011	24.000
2012	85.408
2013	129.708
2014	132.433
2015	59.816
2016	149.255
2017	203.905
2018	162.612
2019	89.872
2020	234.085
2021	267.091
2022	239.993

Kısırlaştırma ve rehabilitasyon, sahipsiz hayvan popülasyonunun kontrol altına alınmasında tüm dünyada uygulanan temel bir stratejidir. Kısırlaştırma işlemi, hayvanların doğurganlık yeteneklerini ortadan kaldırarak popülasyonun artış hızını azaltır. Rehabilitasyon ise hastalıkların tedavisi, yaraların iyileştirilmesi ve hayvanların insanlarla güvenli bir şekilde etkileşim kurabilmesi için önemli bir süreçtir. Türkiye’de 2004 yılında çıkarılan kanun ile bu görüşü benimseyerek yerel yönetimlere sahipsiz hayvanların kısırlaştırma ve rehabilitasyonunu sağlama görevini yüklemiştir. Ancak kabul edilen bu akılcı yöntem ile aşılın yirmi yılda ne yazık ki hala sahipsiz hayvanlar kontrol altına alınamamıştır.

Kapsamlı bir kısırlaştırma sonucu köpek popülasyonunun kontrol altına alınacağı aşıkardır. Şöyle ki;

Tablo 2

Kapsamlı Kısırlaştırma ile 10 Yıllık Popülasyon Değişimi Öngörüsü (İBB Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, 2024)

YIL	YIL BAŞINDAKİ KÖPEK SAYISI	EKSİLEN KÖPEK SAYISI	EKLENEN KÖPEK SAYISI	KISIRLAŞAN KÖPEK SAYISI
2023	500.000	165.000	96.180	350.000
2024	431.180	142.289	82.942	301.826
2025	371.832	122.705	71.526	260.283
2026	320.653	105.816	61.681	224.457
2027	276.519	91.251	53.191	193.563
2028	238.459	78.691	45.870	166.921
2029	205.637	67.860	39.556	143.946
2030	177.333	58.520	34.112	124.133
2031	152.925	50.465	29.417	107.048
2032	131.877	43.519	25.368	92.314
2033	113.725	37.529	21.876	79.608

Tablo 2’de görüldüğü üzere kapsamlı bir kısırlaştırma programı ile hayvan popülasyonu ciddi anlamda kontrol altına alınabilmektedir.

Türkiye’de sahipsiz hayvanların sorunları zamanla toplum sorunu haline gelmiş ve aslında 2004 yılında çıkarılan yasa ile düzenlenen uygulama yerine getirilmediği için sahipsiz hayvanların sorunları zamanla insanlara da yansımıştır.

Türkiye’deki Mevcut Yasal Düzenlemede Düşünülemeyen Bazı Unsurlar

24 Haziran 2004 tarihinde kabul edilen 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (HKK) genel olarak incelendiğinde, antroposentrik (insan merkezli) bir bakış açısı ile hazırlandığı hemen göze çarpmaktadır. Kanunun isminin Hayvanları Koruma Kanunu olması da hukuk düzenimizde hayvanların hak sahibi değil, korunmaya muhtaç canlılar olarak kabul edilip, bir hak süjesi olarak nitelendirilmediğinin de bir göstergesidir. Bu nedenle 5199 sayılı Kanunun isminin Hayvan Hakları Kanunu olması daha isabetli olacaktır. Bununla beraber sahipsiz hayvanların bakım ve gözetimi için yerel yönetimlerin alması gereken tedbirler, ilgili bakanlıklar ile eşgüdüm sağlanarak, diğer kuruluşların da görüşü alınarak belirlenir. Kanunun uygulanması için çıkarılan Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği’ne göre ise, sahipsiz hayvanların bakım, gözetim ve korunması görevi, il çevre ve şehircilik müdürlükleri, il hayvan koruma kurulları, belediyeler ve yerel hayvan koruma görevlilerine verilmiştir. Mevzuatta yapılan bu belirsiz düzenleme nedeniyle sahipsiz hayvanların sorumluluğunun hangi kurumda olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır (Kırışık & Öztürk, 2021).

HKK ve Uygulama Yönetmeliği ile yerel yönetimlere yüklenen sorumlulukların yeterince yerine getirilmediği ve kontrolünü sağlayacak mekanizmaların da büyük ölçüde işlemediği ülkemizde, tüm sorumluluğu sahipsiz hayvanlara yüklemek büyük bir hatadır. Ayrıca halihazırda hayvan üretimini ve ticaretini meşrulaştıran bir kanun yürürlükte iken sokaktaki hayvan popülasyonunun azaltılamayacağı da ortadadır. Her ne kadar Kanunun adı “Hayvanları Koruma Kanunu” olsa da, 10. maddede yapılan düzenleme ile hayvan satışına ve ticaretine belirlenecek standartlar ışığında izin verilmiştir. Kanunen izin verilen üretim, satış ve ticaret, karşı karşıya kaldığımız sokak hayvanları sorununda en büyük paya sahiptir.

HKK sahipsiz hayvanların da doğasına uygun yaşam hakkını düzenlemiş olmakla birlikte, görevli kurum ve kuruluşlarca bu hususta etkin adım atılmamaktadır.

Öncelikle ve ivedilikle yapılması gerekenler;

1. Kanunda yer alan görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi sağlanmalı ve kedi köpek üretimi ve ticareti yasaklanmalıdır. Evcil hayvan üretimi yasaklanmadığı sürece, gösterilen tüm çabalar muslukları son sürat akan bir havuzu boşaltmaya çalışmak gibi anlamsız ve yersiz olacaktır.
2. Gerekli denetim mekanizmaları etkin hâle getirilerek, görevini yapmayan kurum ve kuruluşlar yaptırıma tabi tutulmalıdır. Ayrıca, sahipli sahipsiz tüm hayvanlar çiplenerek kayıt altına alınmalı, hayvanını terk eden kimselere çok ağır ve caydırıcı yaptırımlar uygulanmalıdır.
3. Tüm ülkedeki sahipsiz hayvanlar çok acil bir seferberlikle, tüm yetkin kişi, kurum, kuruluş ve STK’lardan yardım alınarak kısırlaştırılarak alındığı bölgelere geri bırakılmalıdır.

4. Sokakta özgürce yaşayan hayvanlar için gerekli beslenme ve barınma koşulları oluşturulmalıdır. Saldırganlık gösteren sahihsiz hayvanlar toplanarak rehabilitesi için profesyonel destek sağlanmalıdır.
5. Sahiplendirilebilecek niteliği haiz hayvanlar için hem sosyal medya hem de gerekli duyuru araçları kullanılarak ilanlar açılmalı, vatandaşlar hayvan sahiplenmeye teşvik edilmelidir.
6. Sosyal medya, televizyon ve radyolarda hayvan sevgisini aşıl原因 ve sahiplenmeyi özendiren kamu spotları yayınlanmalı, ilköğretimden itibaren okullarda bu hususta eğitimler verilmelidir.
7. En önemlisi de tüm bu faaliyetler için gönüllülerden ve ilgili STK'lardan destek alınmalıdır. Aksi takdirde HKK sadece metinlerde yer alan, hayatımızda uygulamasını göremediğimiz cümleler topluğundan öteye geçemeyecektir.

Türkiye'deki Sokak Hayvanları Popülasyonu Sorunu

Türkiye'deki sokak hayvanları popülasyonu sorunu, ülkede uzun süredir devam etmektedir ve ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bu sorunun temel nedenleri arasında kontrolsüz üreme, terk edilme ve sahihsiz hayvanlara yeterli bakım ve koruma sağlanmaması yer almaktadır. Kontrolsüz üreme, sahihsiz hayvan sayısının hızla artmasına neden olur. Sokak hayvanları için uygun barınakların ve rehabilitasyon merkezlerinin eksikliği, bu hayvanların yaşam koşullarının kötü olmasına ve çoğalmasına yol açar. Ayrıca insanlar tarafından terk edilen evcil hayvanların sokaklarda yaşama mücadelesi, sokak hayvanlarının sayısının artmasında etkili olur. Bu popülasyon sorunu, sokak hayvanlarının yaşam koşullarının kötüleşmesi, yetersiz beslenme, hastalık ve zararlı çevre etkileri gibi sorunlara da yol açar. Sokak hayvanları sağlık sorunları ve açlıkla mücadele ederken, aynı zamanda trafik kazaları, kötü muamele ve bazı insanlar tarafından zarar görebilme riskiyle de karşı karşıya kalır.

Daha sürdürülebilir çözümler, kontrolsüz üremeyi engellemek, sahihsiz hayvanlara uygun bakım ve koruma sağlamak, sahiplenme konusunda teşviklerin artırılması gibi alanlarda çalışmalara odaklanmayı gerektirir. Aynı zamanda, toplumun genelinde hayvan haklarına ve sokak hayvanlarına duyarlılık ve empatiyi artırmak da önemli bir adımdır. Bu sorunun çözümü için tüm kesimlerin iş birliği ve destek vermesi önemlidir.

Yurt Dışında Popülasyon Nasıl Kontrol Altına Alınıyor?

Yurt dışında, Amerika'da ve özellikle Avrupa'da köpek popülasyonunu kontrol altına almak için yapılan çalışmalar bu bölümde yer almaktadır. Köpeklerin sahiplenilmesi, bakımı, üretimi ile ilgili çok katı kurallar ve cezai yaptırımlar bulunmaktadır. Avrupa'da her ülkede sahiplenilmeyen köpekler öldürülmemektedir. Ayrıca Avrupa ile birçok açıdan oldukça büyük farklılıklarıımız bulunmaktadır.

Prof. Dr. Tamer Dodurka'ya göre; kültürel farklılıklar en önemli farklılıklardır. Batı'nın hayvanla ilişkisi çıkar üzerine kuruluyken bizim tarihimiz hayvana merhamet örnekleriyle doludur. Bizim tarihimizde çıkar ilişkileri değil, çok farklı hayvan türleriyle yaşamı ve doğayı paylaşmak, onlarla kaynaşmak vardır. İnsanımızdaki bu kültürel kodlar silinemez. Güçlü insanın köle insanlar veya hayvanlar gibi ilkel varlıklar üzerinde her şeyi yapmaya hakkı olduğunu savunan Aristo'nun öğretileriyle beslenen Avrupalılar zamanında insanlara olduğu gibi hayvanlara da büyük günahlar da işlenmiştir. Örneğin bir zamanlar Belçika'da siyahi köleler hayvanat bahçesinde sergilenmişti. İnsanlara böyle davranan zihniyetin hayvanların öldürülmesine de onay vermesine şaşmamak gerekir. Ancak "Yaratılanı severim yaratandan ötürü" ve benzeri vecizelerle yetişen Türk milleti ise gerek inancı gerekse kültürel kodları sayesinde ne insanlara ne de hayvanlara karşı böylesine günahların işlenmesine müsaade etmez ve etmemiştir. Hayırsız Ada vakası ve ona sebep olanlar hâlâ lanetlenmekte ve bu vaka bu ülkenin utancı olarak sık sık dile getirilmektedir. Şurası iyi bilinmelidir ki, söz konusu sorun açısından ortaya konulması gereken en öncelikli husus kentlerde serbest dolaşan köpeklerin kaynaklarıdır. Avrupa ile en önemli farklılıklarımızdan biri budur. Bizdeki kadar kırsal kesimde üreyen ya da üretilip doğaya serbest bırakılan ve buradan kentlere ulaşan köpek kaynağı nerdeyse hiçbir Avrupa ülkesinde yoktur. Köpek öldürülmeleri konusu da biz ve onlar arasında en önemli farklılıklardan biri olup bu konudaki uygulamalar Avrupa ülkeleri arasında değişmektedir. Örneğin İngiltere'de sahibi bulunmayan köpekler bakımevinde bir süre bekletilip öldürülürken Almanya gibi bazı ülkelerde bu yasaktır. Yine İtalya, Yunanistan ve Çek Cumhuriyeti'ndeki yasalar sahipsiz hayvanların öldürülmesine izin vermez. Avrupada bu konuda başarılı olan ülkeler hayvan koruma kanunlarını en iyi uygulayan ülkelerdir. Topluluğa yeni katılan, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde ise aksine hayvan koruma yasalarının etkinliği zayıf, yasaya uyma oranı da yetersizdir. Bu ülkelerde sorunlar daha fazla yaşanmaktadır. Türkiye'de de söz konusu bu kanun, yine aynı kanun tarafından görevlendirilen kurumlar tarafından iyi uygulansaydı Avrupa örneklerini arama gereği duymaz ve muhtemelen bu şikâyetleri konuşur durumda olmazdık (URL 5, 2024; URL 6, 2024).

ABD'deki Yasal Düzenlemeler

Amerika'da 01.01.2017 tarihli Hayvan Refahı Kanunu'nda sahipsiz köpeklerin durumu düzenlenmiştir.

27. Kanunun 2158. maddesi "hayvanların korunması" başlıklıdır. Hükümlerde özetle, bir kurum sahipsiz bir köpek toplarsa, 5 günden az olmamak üzere elinde bulundurup bakımını yapmak zorundadır. Burada köpek, sahibi gelip kendisini alana veya başka biri tarafından sahiplendirilene kadar tutulur. Kurumun ayrıca sahipsiz köpeği hayvan satıcılarına satma hakkı da vardır. Bunların yanında, bakımevlerine gönderilen hayvanlar, İngiltere'ye paralel bir sistemle öldürülmektedir. Yapılan araştırmalara göre Amerika'da her yıl 3.3 milyon köpek bakımevlerine alınmaktadır. Bakımevlerindeki köpeklerin her yıl yaklaşık 700.000 tanesi eylemin içeriğini gizlemek ve hafifletmek amacıyla üstü örtülü bir ifade olan "uyutma" denilen enjeksiyon yöntemi ile öldürülmektedir.

Almanya'daki Yasal Düzenlemeler

Almanya'da, sahihsiz hayvanların bakımı için "Tierheim" adı verilen kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar sahihsiz evcil hayvanları toplayarak onların bakımını sağlarlar. Hayvan sahipleri, hayvanlarını terk etmeleri durumunda ciddi cezalara tabi tutulurlar. Ağır cezalar, terk etme eylemini caydırıcı bir güç olarak kullanılmaktadır. Bakımevine getirilen hayvanların öncelikle çipleri kontrol edilerek sahipleri tespit edilir. Sahihsiz hayvanlar yeniden sahiplendirilme sürecine dâhil edilir veya uygun durumda değillerse, Tierheimlarda kalıcı bir ev bulmak için bakımları sağlanır. Bu süreçte hayvanların sağlık kontrolleri yapılır, aşıları güncellenir ve gerekli tıbbi müdahaleler yapılır. Almanya'daki yasal düzenlemeler, hayvan sahipleriyle ilgili sorumlulukları vurgulayarak, sahihsiz hayvanların korunmasını ve iyi bir yaşam hakkı sağlanmasını amaçlamaktadır. Fransa'daki Yasal Düzenlemeler Fransa'daki yasal düzenlemelerde, sahihsiz evcil hayvanlara rastlanmaması için önlemler alınmıştır. Her yıl yaklaşık 100 bin evcil hayvan sokağa terk edilse de belediye ekipleri tarafından hızla toplanmaktadır. Evcil hayvanların sokağa bırakılması da yasaklanmıştır ve bu kuralı ihlal edenler 3 yıl hapis ve 45 bin euro para cezasına çarptırılmaktadır.

İtalya'daki Yasal Düzenlemeler

Belediyeler daha önce köpeklerin belli bir süre tutulup öldürüldükleri bakımevlerini, onların rehabilite edilebileceği yerlere dönüştürmüştür. Buna ek olarak, yeniden sahiplendirme kampanyaları da hızlanmıştır. Söz konusu hayvan, sahibi tarafından terk edilmişse veya sahibi ceza ödemeye razı olup hayvanı yine de almıyorsa, hayvanı 60 günün sonunda başka biri sahiplenmektedir. Sahiplendirilemeyen hayvanlar ise bakımevlerinde kalmaya devam etmektedir. Sadece sağlık durumu ya da agresiflik durumu olup evcilleştirilmeyen hayvanlar ilgili mercilerin onayı doğrultusunda öldürülmektedir.

İsviçre'deki Yasal Düzenlemeler

Sokaklardaki sahihsiz hayvanlar ekiplerce toplanıp barınağa getirildiğinde, sahibinin gelip onu alması için 2 ay bekleniyor. Bakımevlerinde sahiplendirilemeyen hayvanların uyutulması yöntemine başvurulmuyor. Bu uygulama sadece aşırı saldırgan ve hasta hayvanlar için gerçekleştiriliyor. Sokağa hayvan bırakanlar ve hayvanlarını terk edenler için cezai yaptırımlar uygulanıyor.

Yunanistan'da Yasal Düzenlemeler

Yunanistan'daki sahihsiz hayvanların bakımı, 2021'deki kanunla belediyelerin sorumluluğuna verildi. Ancak gönüllü kuruluşlar da bu hayvanlara bakmaya devam ediyor. Evcil hayvanların kısırlaştırılması da yeni yasayla zorunlu oldu. Bu hayvanların yavrularının kim tarafından sahiplenileceğinin bildirilmesi koşuluyla sadece bir kez yavrulamalarına izin veriliyor. Yasalar gereği sahihsiz hayvanlar belediyelerce toplanıp, gerekli aşı ve tedavileri yapılırken kısırlaştırılıyor. Çip de takılan hayvanlar 3 ay bakımevinde sahiplendirilmeyi bekliyor. Sahiplendiri-

lemeyenler ise tekrar doğal alanlarına bırakılıyor. Sadece kendi inisiyatifi ile sokakta yaşamayı başaramayacak hayvanlar bakımevlerinde tutuluyor.

Diğer Avrupa Ülkelerindeki Yasal Düzenlemeler

Belçika, Polonya ve İspanya, sahipsiz hayvanlarla mücadele etmek için çeşitli yasal düzenlemeler uygulayan ülkelerdir. Belçika'da, sahipsiz hayvanları bulan polisler, çipleri kontrol ederek sahiplerine ulaşılmaya çalışır ve hayvanları bakımevlerine götürür. Polonya'da ise vatandaşlar, sokakta sahipsiz hayvan gördüklerinde belediyenin özel ekiplerini arayarak yardım talep edebilir. İspanya'da ise ülkenin özerk yönetimleri ve belediyeler, sahipsiz hayvanlar için gönüllülerin desteğiyle çalışan profesyonel personel istihdam eder. Bu ülkelerde çip takma, kısırlaştırma, eğitim ve yasalar gibi önlemler alınarak sahipsiz hayvan sorunuyla başa çıkılmaya çalışılır.

Dikkati çeken şudur ki toplum sağlığı açısından gelişmiş kabul edilen ülkelerde sahipli hayvanların sokağa terk edilmesi, kötü muamele gibi hayvan refahını ve haklarını ihlal edenlere ceza işlemleri ciddi olarak uygulanmaktadır. Ancak üretim çiftliklerinin denetimi, hayvan sahiplenecek insanların hayvan bakabilecek uygunlukta olup olmadığına ilişkin bazı testler gibi uygulamaların bu ülkelerde de eksik olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, aralıksız şekilde hayvan üretimi sürmekte, insanlar geçici hevesle satın alıp sokağa terk etmekte, bakımevleri terk edilmiş hayvanlarla tika basa dolmakta, yetkili mercilerin olanaklarının yetmediği durumda da bu hayvanlar öldürülmekte ve bu adaletsiz düzen kısır döngü şeklinde devam etmektedir.

Uzman Değerlendirmeleri

Halk Sağlığı ve Şehir Hayatı Açısından Değerlendirme

Sokak hayvanlarının halk sağlığı ve şehir hayatı açısından değerlendirmesi, hem insanların sağlığına ve çevreye dikkat ederken, hem de hayvanların haklarına saygı gösterilmesi ilkesiyle ele alınmalıdır.

1. **Halk Sağlığı:** Sokak hayvanları, insanlarla etkileşimde bulunduklarında potansiyel bir sağlık riski taşıyan hastalıkların yayılmasına katkıda bulunabilir. Ancak, bu durum sokak hayvanlarının kendilerinden kaynaklanmaz, genellikle ihmalden veya istismardan kaynaklanır. Bu nedenle, sokak hayvanlarının sağlık durumlarının düzenli olarak izlenmesi, kısırlaştırma ve aşılamalarının yapılması ve düzenli olarak veteriner hizmetlerinden yararlanmalarının sağlanması önemlidir. Bu şekilde, halk sağlığı riskleri minimize edilebilir.
2. **Sokakların Temizliği:** Sokak hayvanları, sokaklarda yiyecek arayışı için çöpleri karıştırabilir ve kirliliğe neden olabilir. Ancak, bu durum aslında kaynakların yetersiz olduğu

ve sokak hayvanlarının beslenme ihtiyaçlarının karşılanmadığı bir göstergedir. Sokak hayvanlarının düzenli olarak beslenmesi ve bakımı, sokakların temizliğine de olumlu bir etki yapacaktır.

3. Şehirle Uyumlu Yaşama Alanları: Şehirlerde sokak hayvanları için uygun yaşam alanlarının yaratılması da HAYTAP'ın vurguladığı bir noktadır. Bu, sokak hayvanları için bakımevleri, beslenme alanları ve veteriner hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması anlamına gelir.

Kist Hidatik

Kist hidatik, *Echinococcus granulosus* adı verilen parazitin larvalarının sebep olduğu zoonotik bir hastalıktır. Parazitin gerçek ara konakları koyun, keçi, sığır, domuz ve develer, son konakları ise köpek, kurt, tilki gibi et yiyen hayvanlardır. Koyunların kistli iç organlarının köpeklere yedirilmesi ile kist içinde bulunan genç parazit köpeklerin bağırsağına yerleşerek olgunlaşır ve ergin parazit oluşur. Köpektaki ergin parazitler yumurtlamaya başlar ve bu yumurtalar köpeğin dışkıyla ile dışarı atılır. Bu yumurtalar ile bulaşık otları yiyen koyunlarda parazitin genç formu oluşur. Parazitin yaşamını devam ettirmesi ve çoğalabilmesi için hem koyunlara hem de köpeklere ihtiyacı vardır.

Hastalık insanlara paraziti taşıyan köpek, kedi, çakal, tilki, kurt gibi hayvanların dışkıyla ile etrafa yayılan parazitin yumurtaları ile kirlenmiş çiğ tüketilen meyve ve sebzelerin yenmesi, suların içilmesi, rüzgar ile uçan yumurtaların solunum yoluyla alınması ve paraziti taşıyan köpekler sevdikten sonra ellerin iyice yıkanmaması yoluyla bulaşır.

Parazitin yaşam döngüsü, otçul hayvanlardaki kistlerin köpekler tarafından alınması ile tamamlanıyor. Yaşam döngüsü devamlılığının bozulması için kurban bayramlarındaki hayvan kesimlerinin denetimli yapılması oldukça önemlidir. Hayvanların kistli organları asla köpeklere verilmemelidir. Kistli organların mezbahalarda yakılarak yok edilmesi veya köpeklerin ulaşamayacağı şekilde 1 metreden derin çukurlara gömülmesi gerekiyor. Kistler sadece organların yüzeyinde yer almayabilir. Gerekirse kesilerek organların içinde kist olup olmadığı kontrol edilmelidir. Ayrıca korunmada dikkat edilmesi gereken bir başka konu, sebze ve meyvelerin yenmeden önce iyi yıkanmasıdır. Sokak köpekleri okşandıktan sonra eller ağza götürülmemeli ve iyi yıkanmalıdır. Ayrıca parklarda bulunan çocuk kum havuzlarına köpeklerin dışkılamaını önlemek için, geceleri havuzların üzerinin örtülmesi faydalı olacaktır. Çocuklara el yıkama konusunda hem ailede hem de okullarda eğitim verilmelidir. El yıkama alışkanlığı geliştirilerek ve gıda hijyeni sağlanarak risk en aza düşürülebilir. Gerekli önlemlere dikkat edildiğinde köpekleri okşamanın bir riski bulunmuyor. Kistli organları köpeklere vermeyerek, el yıkama ve gıda hijyenine dikkat ederek bu sinsi ve ölümcül hastalıktan korunmak oldukça kolaydır.

Sağlık Bakanlığının önerileri şu şekilde;

Hastalıktan korunmak için;

- * Köpek ve kedilere mümkün olduğu kadar çiğ et verilmemelidir.
- * Kişisel temizlik kurallarına dikkat edilmeli, içme ve kullanma suları temiz olmalı, çiğ yenen sebze ve meyveler bol su ile iyice yıkandıktan sonra tüketilmelidir.
- * Kesilen veya ölen hayvanların kist bulunduran organları köpeklerin ve diğer etçil hayvanların ulaşamayacağı şekilde gömülerek bertaraf edilmelidir. Özellikle kurban bayramlarında bu hususlara daha çok dikkat edilmelidir.
- * Köpekler yılda dört kez iç parazitlere karşı ilaçlanmalıdır.
- * Köpekler gezdirilirken etrafa dışkılamaları halinde dışkıları alınarak poşete konulmalı, ağız bağlandıktan sonra çöpe atılmalıdır.
- * Parazit mücadelesi yapılmadan serbest dolaşan köpeklerin okşanması ve sevilmesi sırasında parazit yumurtaları ellere geçebilir. Bu şekilde kirlenen ellerin yıkanmadan ağza götürülmesi ile parazitin yumurtası alınır. Bu nedenle, özellikle çocukların köpeklerle temasından sonra ellerini bol su ve sabunla yıkamaları sağlanmalıdır.
- * Sağlıksız koşullarda yapılan hayvan kesimi, hastalığın yayılmasında köpeklerden çok daha fazla etkilidir. Bu nedenle hayvan kesimleri, mezbahalarda ve veteriner hekim kontrolünde yapılmalıdır.

Kesilen veya ölen hayvanların kist bulunduran organları köpeklerin ve diğer etçil hayvanların ulaşamayacağı şekilde gömülerek bertaraf edilmelidir. Özellikle kurban bayramlarında bu hususlara daha çok dikkat edilmelidir. Kurban kesimi için belediyelerce tahsis edilen özel kesim yerleri kullanılmalı ve kesimler veteriner hekim gözetiminde yapılmalıdır. Kurban Bayramında kesilen koyunların kistli organları köpeklere yedirilmemeli, yakarak imha edilmeli ya da derin bir çukura gömülmelidir.

Sokak hayvanları, şehir yaşamında önemli bir varlık taşır ve şehir dokusuna renk katarlar. Sokak hayvanlarının varlığı, birçok insan için pozitif bir etki yaratır. Sokak hayvanlarına duyulan sevgi ve ilgi, insanların empati yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunur. Aynı zamanda, sokak hayvanlarının şehirde dolaşması ve insanlarla etkileşime girmesi, stresli şehir yaşamında insanlara huzur ve mutluluk hissi sunar.

Sokak hayvanlarının kısırlaştırılması projelerinin yanında beslenme, barınma ve veteriner bakım ihtiyaçları karşılandığında, insanlarla daha sağlıklı bir şekilde etkileşime girebilirler.

Sonuç olarak, sokak hayvanlarına saygı göstermek, onların refahını korumak ve insanlarla uyumlu bir şekilde yaşamak hem halk sağlığına katkı sağlar hem de şehir yaşamını zenginleştirir.

Trafik Kazaları

TÜİK'in verilerine göre ülkemiz karayolu ağında 2022 yılında toplam 1 milyon 232 bin 957 adet trafik kazası meydana gelmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Türkiye'de 2022 yılında ölümlü yaralanmalı trafik kazasına neden olan toplam 235 bin 176 kusura bakıldığında kusurların %86'sının sürücü, %9,5'unun yaya, %2,1'inin taşıt, %1,2'sinin yolcu ve %0,4'ünün yol kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu, sürücülerin trafik kurallarına uymama, dikkatsizlik, aşırı hız, alkollü veya dikkatsiz araç kullanma gibi faktörlerin kazalara yol açtığını düşündürmektedir. Özellikle kural tanımayan sürücülerin neden olduğu trafik kazaları, hem insanlar hem hayvanlar açısından ciddi yaralanmalara veya ölüme neden olmaktadır. Yine TÜİK'in 2017 verilerine göre 910 hayvana çarpama vakası gerçekleşmiştir. Kazalar kontrollü olmayan yollarda hayvan sürüsünün ya da başıboş hayvanlar yolun karşısına geçerken yola girmesiyle meydana gelebilmektedir. Şehirlerarası yollarda çoğu zaman taşıtların ezmiş olduğu hayvan cesetlerine sıkça rastlanmak mümkündür.

Yapılan araştırmalarda, belediyelerin bakım ve rehabilitasyon merkezine getirilen hayvanların büyük çoğunluğunun trafik kazası geçirdiği bulgulanmıştır. Bu durum, kural tanımayan sürücülerin sadece insanlara değil hayvanlara da zarar verdiği ve onların yaşamını riske attığı anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, sahipsiz hayvanların neden olduğu trafik kazalarında sürücünün trafik kurallarını ihlal ettiği durumu (aşırı hız, alkollü araç kullanma, yorgunluk, dikkatsizlik, vb.) dikkate alınmalıdır. Yaya geçidinde durup yayaya yol verme davranışının öğrenilemediği bir toplumda, karşıdan karşıya geçen hayvanlara yol vermenin ne kadar düşük olduğu, hatta bilerek kasten hayvanın üzerine sürmenin de zaman zaman çeşitli medya kanallarına düştüğü bilinmektedir (Duran, 2021; Zeybek et al., 2021).

2020 yılında çıkan habere göre, Mersin Büyükşehir Belediyesi veteriner hekimlerinin Kurban Bayramı'nda da aralıksız çalıştığı ve yaralı hayvanların tedavilerini gerçekleştirdiği bildirildi. Önceki yıl 1.238 yaralı hayvan ihbarı gelen kentte, son 7 ayda ise bu sayının 1.580'e ulaştığı ifade edilmiştir. Yaralanma olaylarının büyük çoğunluğunun trafik kazalarından kaynaklandığı belirtilmiştir (Sözcü, 2024).

Sonuç olarak bu durum, trafik kurallarının ve sürücülerin hayvanlara saygılı davranma eğilimi eksikliğini göstermektedir. Bu sorunun çözümü için farkındalık oluşturulması, trafikte hayvanlara yol verilmesini teşvik eden kampanyalar ve trafik düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Sürücülerin, hayvanlara saygılı ve özenli bir şekilde araç kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla kimi raporlarda yer verilen, sokak hayvanlarının neden olduğu trafik kazalarına ilişkin birkaç örnek genellemek bilimsel açıdan doğru olmayacaktır.

Ülkemizdeki ve şehrimizdeki sahipsiz hayvan popülasyonunun büyüklüğü; bu konunun sadece yerel yönetimler ölçeğinde değil çok paydaşlı, kamu ve gönüllü kuruluşların desteği ile ulusal ölçekte değerlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Türel Özkul “Popülasyon kontrolünün tek geçerli çözümü planlı ve sistematik kısırlaştırmadır” şeklinde belirtmiştir.

Veteriner Hekim Dr. Ateş Barut yine diğer uzmanlar gibi “Etkili kısırlaştırmanın konunun tek çözümü olacağını bildirmiştir.” Ameliyat sonrası bakım süresi daha kısa olduğu için öncelikli olarak erkek köpeklerin kısırlaştırılması gerektiğini, bu kısırlaştırmaya belediyelerle beraber özel kliniklerin de protokollerle beraber dahil olması gerektiğini, yakalanması zor bölgelerde yer alan köpeklerin ise medikal kastrasyon yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Prof. Dr. Tamer Dodurka birçok bilimsel çalışmanın sonuçları, WHO’nun tavsiyesi ve 5199 Sayılı Kanun’un gereği olan “kısırlaştır, aşılat, yerinde bırak” yöntemi mutlak suretle diğer popülasyon yönetim mekanizmalarıyla birlikte uygulandığı taktirde zaman içerisinde kalıcı bir çözüm sağlayacağını ortaya koymakta olduğunu bildirmiştir. Konuya bilimsel bakış açısıyla değil kendi mantıklarıyla bakanlar Avrupa’da bir zamanlar yapılan öldürme işlemlerinin kısırlaştırmaya göre daha başarılı olduğunu savunmaktadırlar. Hatta Türkiye’de yapılan itlafların geçici bir süre etkili olmasını da bu başarının bir argümanı olarak kullanmaktadırlar. Ancak Türkiye dahil bir çok örnekte olduğu gibi itlafla boşalan sokaklar eninde sonunda “telafi edici üreme” denilen biyolojik faktör nedeniyle tekrar dolmakta ve yapılan işlemler boşa gitmektedir.

Bilimsel yaklaşıma katkı sağlayacak bazı araştırmaların sonuçları aşağıda özetlenmiştir. Bu sonuçların tamamı, etkili bilimsel dergilerde yayınlanmış kaynaklardan alınmıştır:

1. Köpeklerin toplanma oranları yeterli sayıya ulaşamamaktadır. Özellikle halktan gizli olarak yapılan yöntemlerle köpeklerin tamamen bulunması ya da saklandıkları yerden çıkarılıp itlaf edilmesi hele ki kırsal bölgelerde mümkün değildir. Bu şekilde görünürde sokaklarda bir süreliğine köpek kalmayabilir ama köpek üremeleri devam eder.
2. Sokak köpeği popülasyonunu azaltmada kısırlaştırma itlaftan daha iyi performans gösterir. İtlaflın zaman içinde daha az etkili olduğu ortaya çıkar.
3. Yine zaman içinde itlaflın aslında daha pahalı bir yöntem olduğu ortaya çıkar.
4. İtlafl insanlara kuduz bulaşma riskini ortadan kaldıramaz, hatta aşılı hayvanların itlaflıyla sürü bağışıklığı zayıflar ve risk daha da artar.

Yukardaki araştırmalar sokaklarda serbest dolaşan köpek sayısının en az bizim kadar fazla olduğu ülkelerde yapılmıştır. Dolayısıyla bu araştırmalar “kısırlaştırma ancak köpek sayısı az olan ülkelerde etkili olur” şeklindeki bilimsel dayanağı olmayan iddiayı da boşa çıkarmaktadır.

Aynı nedenler dolayısıyla köpekleri toplayıp büyük alanlara kapatma işlemi de “telafi edici üreme” faktörünü teşvik edeceği için kalıcı çözüme hizmet etmeyecektir. Zaten bu uygulama hayvanların sağlığı, etolojik ihtiyaçları ve refahı açısından da uygun değildir, hatta sakıncalıdır.

Bilindiği gibi “Kısırlaştır, aşılat, aldığın yere bırak” uygulaması Dünya Sağlık Örgütü önerileri doğrultusunda 5199 sayılı Kanun’un emri haline gelen bir uygulamadır. Ancak yıllardır söylediğimiz gibi bu uygulama yalnız başına yapıldığında, popülasyon yönetiminin diğer gerekleri uygulanmayınca başarılı bir sonuç almak mümkün değildir. Tarım ve Orman Bakanlığının yayınladığı sayılardan da anlaşıldığı üzere yıllardır yapılan kısırlaştırma sayıları çok yetersizdir.

Belediyelerce, Kanunun verdiği bu görevde yapılan ihmalleri örtmek için uygulanan bazı yöntemler ise işi iyice çıkmaza sokmuştur. Daha önce büyük itlaflar yapıp sokakları boşalan bazı ilçelerimizde en geç birkaç yıl içinde sokaklara yeni gelen, insana sosyalleşmemiş köpeklerden dolayı şikayetler daha da artmıştır. Bu şu anlama gelir: Sokakların boşaltılması çözüm sağlamayacak hatta bir süre sonra şikayetlerin daha da artmasına yol açacaktır.

Sorunun çözümü için popülasyon dinamiklerini iyi hesaplayıp her yöreye göre farklı stratejik planlar üreten, popülasyon yönetiminin diğer gereklerini de hayata geçiren, bilimsel kuruluşlar kadar işin pratiğini çok iyi bilen sivil toplum kuruluşlarıyla irtibat halinde olan, yetkisiyle, bütçesiyle, güçlü ve bilimsel bir popülasyon yönetim mekanizmasının kurulması gereklidir.

Başarılı bir stratejik planın en önemli koşulu ise “azaltılma” yoluna gidilecek olan popülasyon büyüklüğünün doğru olarak hesaplanmasıdır. Maalesef şimdiye kadar Türkiye’nin birçok yerinde bu sayı insan nüfusuna orantılamayla hesaplanmıştır ki bu yöntem dünyanın her yerinde aynı güven eşğine sahip değildir. Bu konuda daha zahmetli ancak çok daha güvenilir yöntemler vardır.

Önerilen Çözüm Yöntemi

Popülasyon kontrolünün tek geçerli çözümü planlı ve sistematik kısırlaştırmadır. Bu konuyla gerek uzman akademisyenler gerek HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu ve diğer sivil toplum kuruluşları tarafından yıllardır dile getirilen, üzerinde çalışılıp kimi bölgelerde de uygulamaya konan çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur (Şenpolat, 2018):

1910’lu yıllarda İttihat ve Terakki Partisi’nin yaptığı gibi binlerce köpeği Hayırsız ada gibi bir yere toplamak sorunu çözmediği gibi o dönemdeki toplumu da vicdani olarak yaralamıştır. O tarihte toplanan hayvanların koyulduğu ıssız adadaki 80000 köpek birbirini parçalayarak öldürmesine ve daha sonradan birçok defa toplu öldürmeler toplamalar gerçekleşmesine rağmen bugün hala İstanbul sokaklarında sokak hayvanları vardır. Dolayısıyla akılcı yol bunları toplayıp bir yere kapatmak değil, diğer gelişmiş ülkelerin de yaptığı gibi nüfusun artmasına neden olan üretim çiftliklerinin kapatılması, denetlenmesi, köpek ticaretinin engellenmesi ve bununla eş zamanlı olarak aşağıda sunduğumuz önerilerdir. Köpek ticareti üretimi durdurulmadığı sürece maalesef insanlarımız zarar görmeye devam edecektir.

- 1- Öncelikle Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde ayrı özel bir birimin kurulması ve kısırlaştırma dahil olmak üzere üretim çiftliklerinin denetlenmesi dahil olmak üzere tüm

yetkinin bu birime verilmesi, ancak bu birim oluşturulurken istihdam edilecek kişilerin kesinlikle liyakat usulüne göre alınması gereklidir. Memur anlayışı ile alınıp çalıştırılacak kişilerden sonuç alınamayacağı sabittir. Şu kesinlikle artık ortadadır ki, belediyeler bu işi layıkıyla hiçbir şekilde yapmayacaklardır. Hayvan Koruma Şube birimi (ya da başka bir isim altında herhangi bir birim) Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde kurulup internet üzerindeki satışlar üretim çiftliklerinin denetimi konusunda yetki verilmesi gerekmektedir. Bütçe tahsisi doğrudan burada istihdam edilecek liyakatli personele verilmeli Tarım Bakanlığı'nın bürokratik hantallaşmış karar almakta zorlanan memur zihniyetinden bağımsız özerk bir kurum olarak çalışmalıdır.

Yine bakanlığın özerk ve tam yetkili bu birimi belediyelerin yaptığı kısırlaştırmaları kontrol ve denetim yetkisine sahip olmalı, konusunda uzman ve yetkili toplama ekipleri de doğrudan bakanlığa bağlı olmalıdır. Ayrıca sadece köpekler için değil engelli, yaşlı ve güçten düşmüş hayvanlar için her şehirde ve ilçede kurulmalı ya da kurulması teşvik edilmeli buraların işletimi ve denetimi belediyelerden alınıp bakanlık bünyesindeki 300-400 kişilik bu özel birime verilmelidir. Bu özel birim kurulmadan merkezi idare bu işi tekeline almadan bu sorun çözülmeyecektir. Çünkü belediyeler bundan sonra da ne yaptırım uygularsanız uygulayın konu gündemden düştükten sonra yine ilgilenmeyecektir. Bu sorun ancak bakanlık bünyesinde kurulacak özel özerk ve hayvan haklarına hassas tecrübeli birim kurulmasından geçmekte gerekirse bu konuda uzun yıllardır çalışan STK'lardan seçme yoluyla bu ceza kesme kontrol hatta üretim çiftliği ruhsat iptal yetkisine sahip 400 kişilik icrai yetkilere haiz tim oluşturulmalıdır. Tüm kritik nokta aslında bu maddede yatmaktadır. İçişleri bakanlığı bünyesinde kurulan (Hayvan durum izleme polisi HAYDİ'nin özerk bir yapıda olması gibi son derece iyi bir sistem olması nedeniyle benzer bir sistemin kurulması şarttır. Bu birim liyakatli uzman ama memur zihniyeti olmayan özerk ve mutlaka süreli sözleşmeli kadro yaratılmalıdır).

- 2- Köpek üretimi ve ticareti yasaklanmalıdır. Evcil hayvan üretimi yasaklanmadığı sürece, gösterilen tüm çabalar muslukları son sürat akan bir havuzu boşaltmaya çalışmak gibi anlamsız ve yersiz olacaktır.
- 3- Mutlaka, kırsaldaki köylüdeki köpekler microchiplenmeli ve kısırlaştırılmalıdır. Asıl müdahale edilemeyen hayvanlar, kırsaldaki doğurtulup çoğalan hayvanlardan kaynaklanmaktadır.
- 4- Hasta ve yaralı sahipsiz hayvanlara 7/24 sağlık hizmeti sunabilmek için her şehirde en az 1 hayvan hastanesi hizmete girmeli (özel hayvan hastanesi teşviki verilebilir), özel hayvan hastanesi olan şehirlerde ilgili bakanlıkça ayrılacak ödenekle hizmet alımı yapılmalıdır.

Yukarda anlatılan ana başlıklar dışında ayrıca eş zamanlı olarak şu alt başlıktaki konular da dikkate alınmalıdır.

1. Kısırlaştırma planlaması yapılabilmesi için popülasyon büyüklüğünün belirlenmesi
2. Kısırlaştırma operasyonları için yeterli kaynağın temin edilmesi, çevre temizlik vergisinden ve benzeri kaynaklardan fon ayrılması
3. Büyükşehir ve diğer tüm belediyelerin bu konuyla ilgili mevzuatın kendilerine attettiği sorumlulukları yerine getirerek, kısırlaştırma üniteleri ve yeterli veteriner hekim kadrosu bulunan hayvan bakımevleri oluşturması
4. Görevini yerine getirmeyen yerel yönetimlere bahsettiğimiz özerk birim tarafından hiçbir prosedüre gerek kalmadan doğrudan denetim ve yaptırım uygulanması
5. Popülasyon büyüklüğü belediyelerin kısırlaştırma kapasitesini aşıyorsa, Veteriner Fakültesi ve Veteriner Hekim Odası ile yapılacak protokoller ile Fakülte personel ve öğrencileri ile klinik sahibi serbest veteriner hekimlerin şehir kısırlaştırma planına dahil edilmesi
6. Ormanlarda ve dağlık alanlarda bulunan, yakalanması zor olan köpekler için medikal kastrasyon yöntemiyle doğurganlıklarının engellenmesi
7. Dijital kimliklendirmenin (çip) yaygınlaştırılması ile sahipli hayvanların terk edilmesinin önüne geçilmesi
8. Sahipli ve sahipsiz hayvanların kayıtlarının yerel yönetimlerce düzenli tutulması
9. Düzenli kayıt sistemi ile diğer şehirlerden veya şehir içindeki bölgelerden istemli ya da istemsiz gerçekleşecek hayvan nakillerinin kontrol altına alınması
10. Kayıtsız, kaçak satışların engellenmesi ve ticari köpek satışlarının sınırlandırılması
11. Kısırlaştırılan hayvanların Hayvanları Koruma Kanunu'ndaki; *"Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır."* hükmüne uygun olarak alındıkları ortama bırakılmaları ve bu yolla yeni, çevreyi rahatsız edecek, kısırlaştırılmamış agresif popülasyonların oluşmasına engel olunması
12. Hayvanları Koruma Kanunu'nda yer verilen yerel hayvan koruma gönüllülüğü sisteminin etkin hale getirilerek bölge kontrolünün sağlanması
13. Yerel hayvan koruma gönüllüleriyle iş birliği ile beslenme odaklarının planlanarak hayvan refahının sağlanması, çevre kirliliğinin önlenmesi, saldırgan davranış gösteren hayvanların tespiti, popülasyon sayısının ve yeni katılımların gözlenmesi

14. Hayvan bakımevindeki hayvanların ve kısırlaştırılıp bırakılacak hayvanların sahiplenilmesine yönelik politikalar üretilmesi, konuyla ilgili iletişim kampanyalarının yapılması
15. Hayvan sahiplerinin, yerel hayvan gönüllülerinin ve toplumun hayvanlara yaklaşım, sorumluluk ve hayvan davranışları konularında düzenli eğitimlere tabi tutulması ve bu eğitimler için hayvan hakları savunucusu uzman akademisyenlerden yardım alınması, popülasyon kontrolüne katkı sağlayacak yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir.

Kaynaklar / References

- Duran, R.O. (2021). Aydın Büyükşehir Belediyesi evcil hayvan bakım ve rehabilitasyon merkezlerinden cerrahi kliniğine getirilen hastaların genel değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (2003)
- İBB Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı (2024). Veteriner Hizmetleri Müdürlüğü, İBB Veteriner Rehabilitasyon İstatistikleri, Erişim tarihi: 24.07.2024 <https://tarim.ibb.istanbul/tr/istatistik/208/kisir-lastirilan-hayvan-sayisi-opt1-49.html>
- Kırışik, F., & Öztürk, K., (2021). Şiddet haberlerinden hayvan haklarına, sahipsiz köpek sorunu. Dumlupınar Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 69(1), 360-388. <https://doi.org/10.9734/dpusbd/2021/v69i1/123456>
- Sözcü. (2024). Can dostlar trafik kazası kurbanı oluyor... Son 7 ayda rekor artış! Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://www.sozcu.com.tr/can-dostlar-trafik-kazasi-kurbani-oluyor-son-7-ayda-rekor-artis-wp5967123>
- Şenpolat, A.K., (2018). 111 Soruda Hayvan Hakları. Okyanus Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Karayolu trafik kaza istatistikleri, 2022 (SAYI: 49513)*. Erişim Tarihi: 25.05.2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2022-49513>
- URL 1, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2024). Mülki idari bölümleri. Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>
- URL 2, Aydınlık. (2024). Bin 390 belediyeye 237 barınak. Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/bin-390-belediyeye-237-barinak-269388>
- URL 3, Tarım ve Orman Bakanlığı. (2024). Faaliyet raporları. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Plan-Program-Ve-Faaliyet-Raporlari/faaliyet-raporlari>
- URL 4, Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2024). Hayvanların haklarının korunması ile hayvanlara eziyet ve kötü muamelelerin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan

Meclis Araştırması Komisyonu. Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/bf3952a4-6443-4543-9a8d-535031122eb5>

URL 5, Aydoğdu, M., & Meral, O. (2024). Sokak hayvanları ve hukuk. Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/MURAT-AYDOGDU-OGUZHAN-MERAL.pdf>

URL 6, Gazete Oksijen. (2024). Avrupa'da neden sokak hayvanı yok? Erişim tarihi: 24.07.2024. <https://gazeteoksijen.com/sevimli-dostlar/avrupada-neden-sokak-hayvani-yok-189577>

Zeybek, Keser & Yıldırım. (2021). *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi/Academia Journal of Nature and Human Sciences*, 7(1), 84-104.

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

www.tarimorman.gov.tr

www.icisleri.gov.tr

Yazar Hakkında / About Author

Av. Senem Demirel Acar | HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı | [av.senemdemirel\[at\]gmail.com](mailto:av.senemdemirel[at]gmail.com)

Senem Demirel Acar 1982 Yılında Balıkesir’de dünyaya gelmiştir. Kütahya Atatürk İlkokulu’ndan mezun olduktan sonra ortaokulu Kütahya Abdurrahman Paşa Orta Okulu’nda okumuş ve lise öğrenimini Kütahya Anadolu Öğretmen Lisesi’nde tamamladıktan sonra 2000 yılında mezun olarak Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde yükseköğrenime başlamıştır. 2005 yılında Hukuk Fakültesi’nden mezun olup, bir yıllık stajın ardından 2006 yılından bu yana İzmir’de kendisine ait Avukatlık Ofisinde serbest avukatlık yapmaktadır. 2010-2020 yılları arasında İzmir Barosu Hayvan Hakları Komisyonunda görev almış olup, İzmir Barosu’nu temsilen çeşitli hayvan hakkı ihlali davalarında ve Hayvan Hakları Yasa çalışmaların çeşitli çalıştay ve kurultaylarda görev almıştır. 2020 yılında Haytap Hayvan Hakları Federasyonu İzmir temsilcisi olarak çalışmaya başlamış olup, 2022 yılında Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiş ve halen de yönetim kurulu başkan yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Atty. Senem Demirel Acar | Vice Chairman of the Board of Directors of HAYTAP Animal Rights Federation | [av.senemdemirel\[at\]gmail.com](mailto:av.senemdemirel[at]gmail.com)

Senem Demirel Acar was born in Balıkesir in 1982. After graduating from Kütahya Atatürk Primary School, she studied secondary school at Kütahya Abdurrahman Paşa Secondary School and completed her high school education at Kütahya Anatolian Teacher High School. She graduated in 2000 and started her higher education at Dokuz Eylül University Faculty of Law. She graduated from the Faculty of Law in 2005, and after a one-year internship, she has been working as a freelance lawyer in her own Law Office in Izmir since 2006. She served in the Izmir Bar Association Animal Rights Commission between 2010 and 2020, and represented the Izmir Bar Association in various animal rights violation cases and Animal Rights Law studies in various workshops and congresses. She started working as the Izmir representative of Haytap Animal Rights Federation in 2020, was elected as a member of the Board of Directors in 2022 and currently serves as the vice chairman of the board.